

چرا سینمای ایران تمایلی به فیلمسازی در ژانر ورزشی ندارد؟

در حسرت مخاطب

وجوه اجتماعی قرار داده بود. اما در دهه ۹۰ حجم تولیدات در ژانر ورزشی افزایش نسبی یافت و فیلم‌هایی همچون صفر تا سکو، عرق سرد، هت‌تریک، تومان، سونامی و تختی توسط کارگردانان ایرانی ساخته شدند. از سال ۱۴۰۰ تا به امروز نیز پنج فیلم سینمایی ورزشی تولید شده است: بیرو، لاله، اورکا، پرویزخان و بازی را بکش. از این میان، تنها یک فیلم موفق به دریافت مجوز اکران نشده و چهار اثر دیگر بر پرده سینما به نمایش درآمده‌اند. نکته مشترک تمامی این آثار، استقبال اندک مخاطبان در سالن‌های سینماست؛ موضوعی که به گفته منتقدان، سبب شده فیلمسازان رغبت چندانی برای فعالیت پررنگ در این ژانر از خود نشان ندهند.

مازندران، فیلم‌هایی نظیر سرطالی، مسافر، عمو فوتبالی و خط پایان توسط کارگردانی چون مصطفی زاده، کیارستمی، مطلبی و قویدل در دهه‌های ۵۰ و ۶۰ ساخته شدند. اگرچه شاید بعضی از آنها را به سستی بتوان در زمره آثار ورزشی جای داد. در دهه ۷۰ نیز آثار ورزشی نظیر یاس‌های وحشی، شیرهای جوان، مثلث آبی و فوتبالیست‌ها تولید و اکران شد؛ با این حال، میزان تولیدات در این ژانر همچنان محدود باقی ماند. در دهه ۸۰ نیز بی‌میلی به ساخت فیلم‌های ورزشی ادامه یافت و تنها آثار معدودی مانند «اقساید» ساخته جعفر پناهی و «پن‌لثی» ساخته حاتم حسینی تولید شدند که باز هم فیلم پناهی بیشتر ورزش را دستمایه بیان

سینا حسینی / میزان آثار تولید شده در ژانر ورزشی در سینمای ایران، نشان‌دهنده بی‌میلی فیلمسازان به فعالیت در این حوزه است. اولین فیلم ورزشی سینمای ایران در سال ۱۳۴۷ توسط ساموئل خاچیکیان ساخته شد. خاچیکیان پس از اینکه نتوانست به‌پهلوان تختی را برای بازی در فیلم خود متقاعد کند، با دعوت از مرحوم امامعلی حبیبی، فیلم بپر مازندران را روی پرده سینما برد تا اولین فیلم ورزشی تاریخ سینمای ایران را کارگردانی کرده باشد. در این فیلم، مرحوم امامعلی حبیبی، حبیب‌الله بلور، مرئی اسبقی تیم ملی کشتی و حسین ملافاکسمی، از قهرمانان کشتی فرنگی ایران و دارنده چند مدال جهانی، به ایفای نقش پرداختند. پس از بپر

پرونده بررسی ژانر ورزش در سینما

استقبال اندک مخاطبان در سالن‌های سینما

۱ ۲ ۳

کارگردان «پرویزخان» از چالش‌های فیلمسازی ورزشی در سینمای ایران می‌گوید کرکره ژانر ورزشی را پایین کشیدند!



کرکره ورزشی / علی ثقفی، کارگردان فیلم «پرویزخان»، درباره اولین تجربه خود در ژانر ورزشی در سینمای ایران به خبرنگار «ایران» گفت: «معضلات موجود در این حوزه برای فیلمساز به قدری زیاد است که فیلمساز ترجیح می‌دهد به جای دیگری با این سلسله چالش‌ها، به سراغ موضوعات دیگر برود تا با دردسرو چالش کمتری مواجه شود.»

وی در ادامه توضیح داد: «ژانر ورزشی یکی از پرهزینه‌ترین ژانرهای موجود در سینمای ایران است، براین اساس، وقتی فیلمساز می‌بندد می‌تواند در فرآیند ۲۰ روز یک کار کم‌سودی تولید کند، طبیعتاً برای ورود به این ژانر با تردید و ابهام مواجه می‌شود. از طرفی، فیلمسازی در این حوزه باب میل مافیای اکران نیست، چون آنها هرگز اجازه نمی‌دهند کار شما به خوبی روی پرده برود و مخاطب آن را تماشا کند.»

ثقفی در پاسخ به این پرسش که چرا در سینمای ایران ژانر ورزشی کمتر مورد استقبال قرار گرفته و مخاطب زیادی از آن استقبال نمی‌کند، توضیح داد: «احیای ژانر ورزشی نیازمند فرهنگ‌سازی در جامعه است. سلیقه مخاطب بر اساس شرایط

موجود تغییر یافته، چون ما کرکره ژانر ورزشی را به کلی پایین کشیده‌ایم و اجازه فعالیت و پیشرفت در این حوزه را به فیلمساز و عوامل آن نمی‌دهیم، زیرا این ژانر برای مافیای اکران آورده‌ای ندارد. از طرفی، متأسفانه ورزشکاران هم از تولیدات ژانر ورزشی استقبال نمی‌کنند. شاید باورستان نشود، اما در زمان اکران «پرویزخان»، که به نوعی به زندگی یکی از مفاخر فوتبال ما اختصاص داشت، تنها باشگاهی که از این فیلم استقبال کرد، سپاهان اصفهان بود، در حالی که اگر استقلال، پرسپولیس و تیم ملی فوتبال ایران این فیلم را می‌دیدند، قطعاً جامعه برخورد بهتری با فیلم «پرویزخان» داشت.»

وی در ادامه توضیح می‌دهد: «ما برای تولید یک فیلم سینمایی ورزشی با مشکلات عدیده‌ای در حوزه ساخت مواجه هستیم. مثلاً در فرآیند تولید فیلم «پرویزخان» فیلمبردار ما با بحران تصویربرداری در زمین چمن مواجه شد، عوامل اجرایی با چالش‌های پرشمار روبه‌رو شدند و برخی بازیگران نیز با مشکلاتی مواجه بودند. برخی از آنها به دلیل سرد و گرم شدن‌های مکرر در جریان فیلمبرداری مضموم شدند. این مجموعه اتفاقات، همگی چالش‌های موجود در این ژانر هستند که فیلمساز را از فعالیت در این حوزه

منصرف می‌کند.» کارگردان سینمای ایران با اشاره به سوره‌های جذاب موجود در حوزه ورزش برای ساخت آثار ماندگار در سینمای ایران می‌گوید: «من به هیچ وجه منکر پتانسیل موجود در این حوزه نمی‌شوم، اما واقعاً تصور می‌کنید با بحران‌های مالی متعدد، هزینه سنگین و دردسره‌های فراوان در حوزه اکران، آیا کسی وارد این حوزه می‌شود؟ ما در کشوری زندگی می‌کنیم که چهره‌های ماندگار فراوانی دارد، اما تنها فیلمسازی کافی نیست. موضوع این است که اجازه دهند فیلم شما به خوبی دیده شود. مگر پرویز دهداری شخصیت کمی بود؟ اما اجازه ندادند فیلم زندگی او دیده شود، چون کم‌سودی برای این ژانر مهم تر است.»

علی ثقفی در بخش دیگری از چالش‌های موجود در ژانر ورزشی توضیح می‌دهد: «حقیقت تلخی که به هیچ عنوان نمی‌توانیم منکر آن شویم این است که عده‌ای علاقه ندارند ژانر ورزشی در سینمای ایران قدرت گیرد، چون این حوزه قابلیت‌های فراوانی برای تغییر فرهنگ و ذائقه مردم در جامعه دارد. به همین علت، ژانر ورزشی را به سمت ناپودس سوق دادند تا همچنان فیلم‌های کم‌سودی پرفروش باقی بمانند.»

کارگردان فیلم «بازی را بکش» می‌گوید دیگر حاضر به فیلمسازی ورزشی نیستم



کرکره ورزشی / کارگردان فیلم سینمایی «بازی را بکش» بزرگ‌ترین معضل ژانر ورزش در سینمای ایران را فقدان سیاست‌گذاری مناسب در این حوزه می‌داند و در این ارتباط به خبرنگار «ایران» می‌گوید: «اینکه چرا این ژانر در سینمای ایران مورد اقبال مخاطب قرار نگرفته است، مستقیماً به ضعف سیاست‌گذاری در این عرصه برمی‌گردد. ژانر ورزشی در جهان به‌عنوان یکی از ابرژانرهای صنعت سینما شناخته می‌شود و در سینمای جهان ژانر ورزشی در سبب انتخاب مخاطبان قرار دارد، چون در جهان به موضوع ورزش در سینما بها داده می‌شود؛ اما در سینمای ایران چنین اتفاقی هرگز رخ نداده است. باید بپذیریم که در سیاست‌گذاری ما به هیچ‌وجه موضوع سینمای ورزش اهمیت نمی‌دهد؛ محمدابراهیم عزیزی در ادامه توضیح می‌دهد: «روزی که تصمیم به ساخت و تولید فیلم «بازی را بکش» گرفتم، برای من و همسرم - به‌عنوان نویسنده فیلمنامه - این موضوع دغدغه بود و نیت اصلی ما این بود که با ساخت و تولید این فیلم، دغدغه مورد نظر خود را به جامعه منتقل کنیم. حالا اگر این دغدغه مورد استیضاح قرار نگرفته، دلیل بر نگاه غلط به معضل و دغدغه ما نبوده

است.» وی در ادامه می‌افزاید: «برای اصلاح شرایط موجود باید به سمت تغییر نگرش و فرهنگ حاکم بر جامعه برویم. در حال حاضر نگاه‌های مختلفی به مسائل گوناگون در جامعه داریم، اما باز هم می‌بینیم تلاش برای اصلاح، اثرگذاری لازم را ندارد. ولی این اتفاق سبب نمی‌شود چون نتیجه به دست نیامده، دست از تلاش برداریم.» عزیزی در پاسخ به این پرسش که آیا با توجه به عدم استقبال ایده‌آل از فیلم «بازی را بکش» دوباره حاضر به تولید فیلم در ژانر ورزشی است، می‌گوید: «واقعیت این است که دیگر حاضر به تکرار چنین تجربه‌ای نیستیم، چون وظیفه‌ام را در قبال جامعه به‌خوبی انجام دادم، اما هیچ‌گونه حمایتی از من و عوامل فیلم صورت نگرفت. حتی جامعه ورزش هم از این موضوع استقبال نکردند. شاید برای شما جالب باشد که فیلم ما را در مازندران و گیلان اکران نکردند، در حالی که موضوع فیلم، معضلی بود که در آن منطقه وجود داشت. قسمت خنده‌دار ماجرا این بود که در جشنواره‌های بین‌المللی و معتبر خارجی، این فیلم مورد تحسین قرار گرفت؛ اما در کشور خودمان خبری از حمایت نبود.»

وی در ادامه به نکته جالب توجه‌ای اشاره می‌کند: «سؤالم این است، وقتی به‌عنوان یک فیلمساز به یک معضل اجتماعی توجه کردم و به چالش‌های

مرتبط با این موضوع از نگاه درام پرداختم، باید جامعه از این اتفاق استقبال کند؛ اما وقتی خبری از حمایت و توجه نمی‌شود، یعنی ما در حوزه فرهنگ‌سازی ضعیف عمل کرده‌ایم. واقعاً برای عوامل این فیلم این پرسش وجود دارد و همچنان بی‌پاسخ‌مانده که وقتی پرونده‌هایی درباره تبانی و شرط‌بندی وجود دارد، چرا هیچ‌گاه به آنها توجه نمی‌شود و حتی فیلمی که در این رابطه تولید می‌شود، مورد بی‌مهری قرار می‌گیرد.»



قاب بازی بر پرده نقره‌ای



رضا صائقی
دبیر گروه فرهنگی روزنامه ایران

بی‌شک ورزش و سینما دو ساخت قدرتمند و گسترده در گستره صنعت سرگرمی است و در این میان فوتبال و فیلم بیش از هر گونه دیگری از این دو مقوله، اوقات فراقت انسان معاصر را به خود گره زده و البته منبع مالی و کارکردهای تجاری و اقتصادی هم بوده است. از سوی دیگر همواره بین ورزش و سینما، نسبت دراماتیکی برقرار بوده است. به این معنا که عرصه ورزش در رشته‌های گوناگونش همواره به قلمرو سینما آمده و به‌مثابه سوره‌های جذاب، دستمایه ساخت یک فیلم داستانی می‌شوند قرار گرفته است. این بازنمایی در یک خوانش کلی به دو رویکرد عمده تقسیم می‌شود. به این معنا که فیلم‌های

ورزشی یا یک ورزش و مناسبات آن را دستمایه روایت قصه خود قرار داده یا یک ورزشکار و زندگی حرفه‌ای یا خصوصی‌اش را به تصویر کشیده است. این دومی را می‌توان در ذیل فیلم‌های پرتره در سینمای مستند هم قرار داد. ژانر ورزشی یکی از هیجان‌انگیزترین و پرتعدادترین ژانرهای سینمایی است که از ورزش وام می‌گیرد تا در سینما درام بسازد. در سینمای ایران تعداد فیلم‌های ساخته‌شده در ژانرهای ورزشی زیاد نیست، اما همان تعداد اندکی هم که ساخته شده چندان در حافظه سینمایی مخاطب ثبت نشده و هنوز سینمای ایران نتوانسته فیلمی موفق و ماندگار در ژانر ورزشی بسازد یا فیلمی که دست‌کم گیشه پررونقی داشته باشد که باید در گزاری مستقل به آن پرداخت. اما آنچه مسأله این یادداشت است، پاسخ به این پرسش است که چرا درام‌های ورزشی شکست می‌خورند؟

واقعیت این است که با وجود جذابیت دراماتیکی که به‌طور بالقوه در سوره‌های ورزشی وجود دارد، اما فعالیت آنها در فیلم‌های ورزشی در سینمای ایران چندان به موفقیت دست نیافت و غالب فیلم‌های ورزشی در گیشه شکست خوردند و نتوانستند مخاطب را با خود همراه کنند. بخشی از این شکست را باید در مرحله نگارش فیلمنامه جست‌وجو کرد؛ فیلمنامه‌هایی که نمی‌توانند تجربه‌های واقعی یا شخصیت‌های حقیقی ورزشکاران را به موقعیت و کاراکتری دراماتیک تبدیل کنند و تصویری که خلق می‌کنند با تصور مخاطب از این چهره‌های آشنا منطبق نیست و نمی‌توانند همدلی ایجاد کنند.

چهره‌ای اثر می‌گذارد. به‌طور مثال مدال برنز و ورزش به‌عنوان کارشناس شناخته می‌شود، دلیل این شکست را در تفاوت تماشاگران ورزشی و سینمایی می‌داند و معتقد است: «از

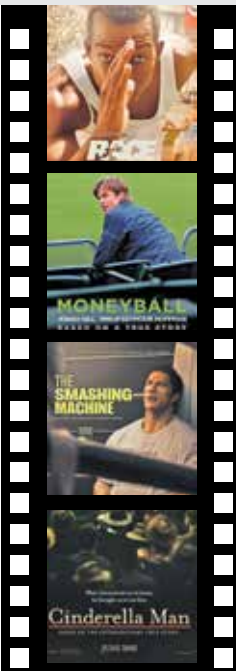
منظر جامعه‌شناسی، «ورزش» یک تعریف مشخص دارد که آن هم به جوهره تاریکی، به‌روز و زنده‌بودن آن مربوط می‌شود و این اصلی‌ترین دلیلی است که اغلب سوره‌های ورزشی نمی‌توانند در سینما موفق باشند و مخاطب خود را به‌دست آورند.» به نظر می‌رسد تفاوت ماهوی در دنیای درام و جهان ورزش می‌تواند دلیل اصلی شکست فیلم‌های ورزشی باشد، اما نباید قابلیت‌های سینمایی در تبدیل یک رخداد ورزشی به درام را دست‌کم گرفت. برخی از فیلم‌های موفق ورزشی نشان می‌دهند اگر رخداد یا شخصیتی ورزشی به‌درستی با درام و مقتضیات آن پیوند بخورد، می‌تواند به اثری موفق تبدیل شود. این همان میدان دوبهری است که سینماگران واهالی ورزش باید ایده‌هایی برای آن پیدا کنند تا در وهله نهایی به جذابیت ورزشی نه بر زمین بازی که بر پرده سینما برسند.

از غرش در رینگ بوکس تا هیجان مسابقه

وقتی آکتورها در صحنه ورزش می‌درخشند

سال‌ی که پشت سر گذاشتیم، فیلم فرمول یک با بازی برد پیت، تبدیل به یکی از فیلم‌های موفق شد که تحسین منتقدان را برانگیخت. نگاهی به فهرست فیلم‌های ورزشی در سال‌های اخیر با محوریت این رشته‌ها و البته رشته‌هایی چون بسکتبال و فوتبال، نشان می‌دهد که با توجه به همه‌گیری ورزش و جذابیت آن، اقبال بیشتری در سال‌های اخیر به ساخت فیلم‌های ورزشی نشان داده شده و معمولاً این فیلم‌ها با توجه به هیجان و ساختار دراماتیک موجود در ورزش، می‌توانند مخاطبان را در رده‌های سنی و اقبال مختلف جذب کنند. جالب اینکه معمولاً این فیلم‌ها، باعث اقبال بیشتر مردم به آن رشته ورزشی خاص نیز می‌شوند و به نوعی ساخت فیلم با حضور ستارگان دنیای بازیگری، یکی از بهترین راه‌ها برای معرفی جذابیت‌های یک رشته ورزشی به عامه مردم است.

ایلیا بهزاد اول / با توجه به اینکه ساخت فیلم‌های ورزشی و لحظات ورزشی جذاب نیاز به هزینه‌های بالا و حمایت استودیوهای بزرگ دارد، معمولاً اکثر فیلم‌های ورزشی ماندگار در تاریخ سینمای جهان، ساخت کشور آمریکا و هالیوود هستند که توانایی ساخت فیلم‌هایی به‌هزینه بالا و لوکیشن‌های سنگین را دارد. ورزش‌های اصلی این کشور، اکثر فیلم‌های ورزشی موفق در تاریخ مربوط به رشته‌های اتومبیلرانی، بوکس، بسکتبال و فوتبال آمریکایی هستند. از فیلم‌های دراماتیکی همچون راکی گرفته تا درام‌های عمیقی چون گاوخشمگین فیلم‌هایی بوده‌اند که توانسته‌اند خشونت و هیجان موجود در رینگ بوکس را در پرده سینما به نمایش بکشند. در اتومبیلرانی، فیلم فورد در برابر فراری که سال ۲۰۱۹ ساخته شد، تبدیل به یکی از فیلم‌های موفق گیشه در آمریکا شد و در



بازی دواین جانسون با همان راک که اخیراً نمایش داده شده، نمونه‌های تحسین شده فیلم‌های بیوگرافی ورزشی هستند. جالب اینکه به بسیاری از این فیلم‌ها، در زندگی واقعی ورزشکاران اثرگذار و الهام‌بخش هستند یا حتی داستان این فیلم‌ها، روی افرادی که ورزش را به‌طور حرفه‌ای دنبال می‌کنند اثر می‌گذارد. به‌طور مثال مدال مدیریت یک باشگاه بیسبال در داستان واقعی فیلم «مانیبال»، روی مدیریت باشگاه‌های ورزشی رشته‌های مختلف از جمله تیم‌های فوتبال برنتفورد و برایتون اثرگذار بود. بنابراین علاوه بر جذابیت‌هایی که تماشاگران را جذب می‌کند و فرصت‌های اقتصادی ساخت فیلم‌های ورزشی جذاب، این فیلم‌ها در صورت ساخت مناسب و روایت صادقانه و درست داستان‌های واقعی ورزشی، می‌توانند با تمام سختی‌های ساخت آن، برای ورزشکاران نیز الهام‌بخش باشند.

داستان‌هایی الهام‌بخش از متن و حاشیه ستارگان

بیوگرافی، ژانر اول فیلم‌های ورزشی

کرکره ورزشی / یکی از ژانرهای سینمایی که با توجه به جذابیت‌های دراماتیک و روایت گونه داستان‌های تاریخی طرفداران زیادی دارد، ژانر فیلم‌های زندگینامه‌ای یا بیوگرافی است. ژانری که بخش بزرگی از فیلم‌های ورزشی جهان، زیرمجموعه آن قرار می‌گیرند. در کنار مستندهایی که زندگی ورزشکاران بزرگ را با اسناد و گفت‌وگوهایی از خاطرات این افراد نشان می‌دهند، زندگی بسیاری از ورزشکاران مطرح تبدیل به فیلم‌های داستانی شده است. از نمونه‌های موفق داخلی این فیلم‌های بیوگرافی می‌توان به فیلم «غلامرضا تختی» به کارگردانی بهرام توکلی اشاره کرد که با استفاده ویژه از رنگ‌پردازی سیاه و سفید، قسمت‌هایی پنهان از زندگی اسطوره ورزش ایران را به تصویر کشیده بود. در سینمای جهان، آثاری مانند مرد سیندرلای، مانیبال، مبارز، مسابقه و در آخرین مورد فیلم «ماشین کوبنده» با

سینمای ورزشی و توقعات غیرواقعی ما

موج سریال‌سازی در دنیا (و باز هم بیشتر هالیوود) شاهد بوده‌ایم، هر ساله با فیلم‌های ورزشی بزرگ و زیادی مواجه نیستیم. از سریال‌های موفق این اواخر می‌شود تَد لاسو و گامبی وزیرا نام برد که با تحسین مواجه شده، در ابعاد بین‌المللی دیده شدند و حتی در مورد سریالی چون گامبی وزیر به رونق بیشتر رشته شطرنج منجر شده‌اند. در سینما هم امسال با نمونه‌ای مثل F1 (فرمول یک) مواجه بودیم که با توجه به کارگردانی موفق جوزف کوشینسکی که فیلم‌های بزرگی چون فراموشی و تاپ‌گان: مایورک را در کارنامه دارد، دو سوپر استار به نام برد پیت و خاویر باردم را هم در اختیار داشت و در باکس آفیس به خوبی درخشید. این سینما اما مثال‌های چندان زیادی ندارد. کارگردان‌های جشنواره‌ای و صاحب‌سبک از رفتن سراغ ورزش امتناع می‌کنند و نمونه‌هایی چون گاوخشمگین ساخته اسکورسیزی یا مارادونا به روایت جهان، ژانرهای متنوعی ندارد. این سینما در آثار خانوادگی و اجتماعی و کم‌سودی خلاصه شده و نمی‌تواند سراغ زمینه‌های پرخرج و نیازمند پروداکشن بزرگ برود. برای همین هم در سینمای ما نه آثار زیاد و قابل توجهی از ژانر فانتزی و علمی و اکشن ساخته می‌شود و نه حتی ژانرهای علمی و ورزشی و غیره. در سال‌های اخیر هم شاهد فیلم‌هایی درباره چهره‌هایی چون حجازی و دهداری بوده‌ایم که باز هم از همان ضعف‌های معمول سینمای سفارشی رنج برده‌اند. یعنی ضعف در اجرا و سناریو، فیلم‌هایی که انکار تنها ساخته شده‌اند تا کارنامه سینمای ایران را پروپیمان‌تر کنند و ادای دین باشند و نه بیشتر.

آنچه در مورد این ژانر قابل تأمل است این است که جزد ر آثار مستند ساخته شده و در سریال‌هایی که به دنبال اوج‌گیری و در کنارش اجازه دهیم سینمای ایران را ژانر اجتماعی و در همان مسیر امتحان پس داده دوباره جانی بگیرد. بیش از این پیشکش.